

Pécsvárady Szabolcs ezredes:

A NEM HAGYOMÁNYOS HADVISELÉS SZEREPLŐI – A GERILLAMOZGALMAK SAJÁTOSSÁGAI, HASONLÓSÁGOK ÉS KÜLÖNBBSÉGEK (2.)

DOI: 10.35926/HSZ.2026.3.3

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerző a nem hagyományos hadviselés (NHH) témáját kutatja. A nem hagyományos hadviselést leíró egyik modellt a Special Operation Research Office által kidolgozott „ellenállás piramisa”, amelyben a feladatok között megtalálhatjuk a gerilla-hadviselést is. A szerző tanulmányában a második világháború gerillatevékenységei közül három, nem hagyományos mozzanatot hasonlít össze. A Fülöp-szigetek több tízezer főt számláló gerillacsoportjait, a japánok által rettegett burmai kacsin törzsből kiképzett és felállított gerillaerőt, valamint a rendkívül alaposan kiválogatott és felkészített háromfős Jedburgh-csoportok által támogatott francia ellenállókat. Az összehasonlítás több konkrét szempont alapján történik, mint például a stratégiai környezet és a gerillák alkalmazásának célja, a gerillacsoportok jellemzői és az őket támogató különleges erők jellemzői. Az összehasonlításból kitűnik, hogy a gerillák alkalmazásának a szándéka már korán felbukkant a szövetségesek terveiben, viszont a gerillacsoportok kialakulása többféle sémát követett. Az is kiderül, hogy az őket támogató különleges erők felkészítése és tevékenységük szükség szerint a műveleti területre szabottan rendkívül specifikus kell, hogy legyen. Végül a szerző fontos következtetést von le írásában: a gerillák sikerei ellenére mindhárom példában észrevehető, hogy tevékenységük legtöbbször tudatosan korlátozva volt, és a hagyományos katonai műveletek támogatását szolgálta.

KULCSSZAVAK: nem hagyományos hadviselés, különleges műveleti erők, különleges erők, gerillák, ellenállók

A SZERZŐRŐL:

Pécsvárady Szabolcs ezredes, a Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökség Stratégiai Tervező Főnökségének főnöke (ORCID: 0009-0008-7451-0659; MTMT: 10090986)

„CBI – CHINA–BURMA–INDIA – CONFUSION BEYOND IMAGINATION”

A stratégiai környezet és Burma jelentősége

A csendes-óceáni hadszíntéren gerillacsoportok természetesen máshol is létrejöttek. A Fülöp-szigetektől több mint kétezer kilométerre nyugatra, az Indokínai-félszigeten Burma (jelenleg Mianmar) az az ország, ahol érdemes a vizsgálatot folytatnunk, leginkább azért, mert a filippínó gerillákkal csak a hadszíntér a közös, minden egyéb tekintetben teljesen más utat jártak be a gerillák létrejötte, fejlődése és a hozzájuk kapcsolódó katonai tevékenységek.

A japán expanzió során a japánok délről törtek előre Burma középső és nyugati részén, észak felé. A céljuk az volt, hogy az Indiából Burmán átvezető utak ellenőrzésével elvágják Kínát a nyugati támogatóktól a szárazföldön. Ezzel együtt a másik feltételezett céljukat, a

csendes-óceáni térség nyugati kapujának ellenőrzését is megvalósították, hiszen ezzel elvágták az útját egy Indiából kiinduló brit–amerikai szárazföldi támadás eshetőségének is. 1942. március 8-án Rangún, Burma fővárosa elesett, és a brit hadsereg két hónap múlva visszaszorult Indiába és Burma északi hegyvidéki területeire.¹

Egyes források szerint a csendes-óceáni hadszínteret a szövetségesek sok tekintetben mellékhadszíntérnek tekintették. Van is benne igazság, legalábbis a britek szemszögéből, hiszen számukra a közvetlen fenyegetést még mindig a náci Németország jelentette Európában. Amerika esetében ez nem annyira egyértelmű, hiszen alig egy hónappal korábban vesztette el a Fülöp-szigeteket, szárazföldi hadereje pedig csak 1942 őszén szállt partra Észak-Afrikában a *Fáklya* hadművelet keretében. Számukra tehát a térség fontos volt, és az amerikai vezetés a nacionalista Kínát a japánok elleni háború egyik bázisának tekintette. Tudatában volt annak, hogy a nacionalista Kína támogatásához a szárazföldi utánpótlási útvonalak léte kulcsfontosságú, ennek megfelelően egyik fontos katonai célként a nyugat felől Burmán keresztülvezető szárazföldi közlekedési útvonalak megnyitását jelölte meg.²

A térség földrajzi és szociológiai jellemzői a konvencionális hadviselés szempontjából inkább a probléma részét alkották, semmint a megoldását. Hatalmas távolságok, fejletlen infrastruktúra, kiszámíthatatlan politikai frakciók, valamint embert próbáló klíma és terep. Jól mutatja a terep és a távolságok jelentette nehézséget, hogy a gerillákat támogató amerikaiak szerint sokszor harminc nap kellett a dzsungelen keresztül annak a távolságnak a megtételéhez, amelyet egy repülőgép egy óra alatt megtett.³ Nem meglepő, hogy – fontosság ide vagy oda – a területen az amerikai hadvezetés nem akart jelentős számú konvencionális haderő alkalmazásával csapatokat elvonni az európai hadszíntérről. Ugyanakkor a térséget (az amerikaiak szempontjából elsősorban Burma) földrajzi és szociológiai jellemzői kimondottan kedvezővé tették a nem hagyományos hadviselés folytatására. A sűrű növényzet, a nehezen járható terep, a ritkás és könnyen támadható út- és vasútvonalak, a japánok atrocitásainak kitett, szívós és helyismerettel rendelkező bennszülött törzsek sokasága mind kedveztek egy jelentős gerillaerő lehetséges létrehozásának és alkalmazásának.

A 101-es különítmény kialakulása

A burmai gerillák létrejötte majdnem tökéletes ellenpéldája a filippínó gerillákénak. Míg a Fülöp-szigeteken MacArthur már korán felismerte a gerillák jelentőségét, a létrejöttük mégis inkább a körülmények miatt történt meg. Burmában csak a megszállás után merült fel a gondolat, viszont már kezdetben is tudatos és tervszerű volt. A gerillákat támogató amerikai „101-es különítmény” Millard Preston Goodfellow ötletén alapult, aki az OSS feladatainak részeként felderítéssel, hírszerzéssel és irreguláris hadviseléssel kapcsolatos tanulmányokat készített Ázsiáról. Burma a stratégiai jelentősége miatt kiemelt figyelmet kapott a tanulmányok során.⁴

A közös pont, hogy az OSS tevékenységét mind MacArthur, mind Joseph W. Stilwell tábornok, a Kína–Burma–India hadszíntér amerikai erőinek főparancsnoka ellenezte.⁵ Stilwell egy régi vágású katona volt, aki nem hitt a gerilla-hadviselésben. Az OSS-szel szembeni ellenszenvének dacára végül úgy hagyta jóvá az OSS és a 101-es különítmény küldetését, hogy annak az észak-burmai területen kell felderítést és gerilla-hadviselést folytatnia a megszálló

¹ Johnson 2006.

² Hogan 1992, 97.

³ Sacquety 2008, 31.

⁴ Johnson 2006: i. m.

⁵ Uo.

japánok ellen, hogy ezzel támogassák az amerikai erőfeszítéseket a Kínába vezető szárazföldi utánpótlási útvonalak megnyitásában.

1942 elején William Donovan, az OSS vezetője létrehozta a 101-es különítményt, kijelölte a műveletet vezető parancsnokot, és megkezdődött a kulcsfontosságú emberek „becserkészése”. Hasonlóan a Jedburgh-csoportok és a Fülöp-szigetek gerilláit támogató AIB-ügynökök toborzásához, több esetben ismeretségi alapon, ajánlások és felkérések útján kerültek az egységhez önkéntesek, akik megfeleltek a szükséges fizikai képességeknek, és rendelkeztek néhány szükséges alapképességgel is.⁶ A jelöltek célirányos felkészítést kaptak, melynek része volt a közelharc, a fegyverismeret, a robbantás és a szabotázs technikák, valamint a gerillaharcászat alapjai.

A különítmény 1942 májusában települt át a Távol-Keletre, ahol azt tapasztalták, hogy az amerikai hadszíntéri hadvezetés nemcsak hogy nem várta, de nem is látja szívesen őket. A helyzetet tovább bonyolította, hogy az amerikai haditengerészet képviselőjében Milton Miles kapitány (ezredes) már megegyezett a nacionalista Kína belbiztonsági igazgatójával ötvenezer kínai gerilla kiképzéséről.⁷

A következő lépés a megfelelő háttér kiépítése volt. Ekkor még csak körülbelül húsz (!) fő volt a 101-es felkészített állományának létszáma, és égetően fontos volt a britek vezette burmai hadsereg tagjaiból helyiek toborzása a fedett műveletekhez. A 101-es Északkelet-Indiában létesített egy bázist, és sikerült közel ötven önkéntest toborozniuk a burmai menekültek és a hadsereg soraiból. Az önkéntesek kiképzése a klasszikus tárgyköröket tartalmazta (robbantás, gerillaharcászat, fegyverismeret stb.), de érdekes módon az ismeretek áramlásának iránya sokszor megfordult: a kiképzendők aktuálisabb és a helyszínnek jobban megfelelő módszereket javasoltak és építettek be a felkészülésbe, mivel az OSS főleg az európai hadszíntérre kidolgozott technikákat ismerte.⁸ Ezenfelül fontos ismereteket adtak át a helyi szokásokról és a kultúráról is.

Az OSS emberei a helyiek és a területről ismeretekkel rendelkezők segítségével Burmában behatóan tanulmányozták a helyi kultúrát. Rájöttek, hogy a bizalom elnyerése, valamint a sikeres toborzás és kiképzés érdekében teljesen meg kell érteniük és magukévá kell tenniük a helyiek kultúráját. A terepen a 101-es különítmény tagjai lényegében a helyi törzsekkel együtt éltek.⁹ Ez egyrészt a bizalomépítést is szolgálta, másrészt logikus és szükségszerű volt, hiszen a 101-es emberei alkalmanként hónapokat töltöttek a japán vonalak mögött. A kultúra ismerete mellett természetesen a megfelelő anyagi ösztönzést is meg kellett találni. Visszaemlékezésében a 101-esek egyik parancsnoka, Carl F. Eifler szemléletesen írja le a helyiekkel történő találkozását, és teljesen magától értetődő módon számol be arról is, hogy amikor kellett, akkor a helyi főnökök között szétosztották az ópiumot. Mivel a dzsungelben élő törzsek számára a pénz értéktelen, az egyik általánosan elfogadott „valuta” az ópium volt.¹⁰

A szükséges felszerelés és utánpótlás szintén nem állt rendelkezésre, és amikor sikerült legalább kézzelfogható mennyiségű felszerelést összeszedniük, a különítmény raktárát a japánok egy légitámadás során megsemmisítették.¹¹ Ez jelentős érvágás volt, mivel a felsze-

⁶ Hogan 1992: i. m. 100.

⁷ Uo. 101.

⁸ Uo. 102.

⁹ Marquis 1997, 10.

¹⁰ Sacquety 2001.

¹¹ Hogan 1992: i. m. 102.

relés sokkal hamarabb amortizálódott a nehéz klimatikus viszonyok között. A 101-es egyik jelentésében leírják, hogy a fegyvereken 24 órán belül megjelentek a rozsdafoltok, és egy pár bakancs napi tisztítás nélkül egy héten belül elkezd rothadni. Az sem segített, hogy a Kína–Burma–India hadszíntér egy túlterhelt logisztikai ellátási lánc végén helyezkedett el, ahol a vezetési rend több ponton is folyamatos egyeztetést igényelt a Burmáért felelős brittel. Nem meglepő, hogy a katonaszlangban a hadszíntér angol CBI rövidítése „Confusion Beyond Imagination” (kb. „elképzeltetlen mértékű zavarodottság”) értelmezést is kapott.¹²

Minden nehézség ellenére 1942 novemberére a különítmény készen állt a műveletek megkezdésére. Az első időszakban a szabotázsstevékenységet, a felderítést és az informátorhálózat kiépítését tűzték ki célul, amihez az aktuális frontvonal közelében létesítettek bázist, ahonnan a peremvonalon gyalog is könnyen átszivároghattak a japán vonalak mögé. Ez azonban legtöbbször nem sikerült, így a különítmény „üzletet” kötött a Légi Szállító Parancsnoksággal. A parancsnokság szállító repülőgépei rendszeresen repültek Kínába, és súlyos veszteségeket szenvedtek a járőröző japán repülőgépektől, a személyzetek túlélési esélye a dzsungelben pedig minimális volt. Egy megbeszélés során a 101-es parancsnoka rávilágított, hogy a 101-es el tudja érni a távoli területeket is, és képes a helyi törzsekkel kiépíteni egy pilótákat segítő hálózatot. Az „üzlet” megkötött, és a 101-es megkapta a légi kijuttatáshoz szükséges gépeket és ejtőernyőket.¹³

Az első 12 fős csoport 1943 februárjában ugrott ki ejtőernyővel Burma középső részén, hogy egy szövetséges támadás támogatása érdekében a vasúthálózatot rombolják, és megszervezzék a helyiekből a gerillákat. Több harcérinkezés után a csoport túlélői május 30-án értek vissza a saját vonalak mögé. A művelet eredményeként egy vasúti hidat felrobbantottak, több együttműködésre kész törzssel is felvették a kapcsolatot, és friss információkat szereztek a japánok tevékenységéről.

A következő két műveletük teljes katasztrófába torkollott. Hogan szerint az alapvető hiba a saját képességeik és lehetőségeik túlbecsülése volt. Az első műveletben hiányos információk ellenére egy csoport kijuttatása mellett döntöttek egy ismeretlen orientáltságú falu közelében. Az ejtőernyővel földet érő csoport tagjait a helyi falu lakosai megölték, vagy átadták a japánoknak, akik kivégezték őket. A második műveletet többszöri halasztás után egy viharos márciusi éjszakán hajtották végre. A csoportnak a tengerparti közlekedési hálózat elemeit kellett volna rongálnia, hajóval történő kijuttatás után. A csoport partot ért, majd nyomtalanul eltűnt. A 101-es vezetése a műveleti biztonság hiányát, illetve a nem megfelelő felszerelést okolta a hibáért, viszont Hogan szerint a kapkodó, mindenáron eredményeket felmutatni akaró hozzáállás nagyban közrejátszott a katasztrófális végrehajtásban.¹⁴

A kezdeti bukások ellenére a kezdetben még szkeptikus Stilwell tábornok elégedett volt, és engedélyezte a 101-es tevékenységének és erejének növelését.¹⁵ Ennek oka alighanem az volt, hogy a különítmény az idő előrehaladtával már képes volt egy kezdetleges informátorhálózat kialakításával információkkal ellátni Stilwell törzsét a megszállt területekkel kapcsolatban. Stilwell feladatszabása alapján a 101-esnek erősítenie kellett a kacsin törzsekkel kialakított kapcsolatait, és a gerillatevékenységre kellett helyeznie a fókusz.

A végrehajtás sémája alapvetően a „próba-szerencse” elvén kristályosodott ki. A kijelölt területről információkat szereztek, és kezdeti kontaktokat kutattak fel vagy azonosítottak.

¹² Sacquety 2008: i. m. 31.

¹³ Hogan 1992: i. m. 104.

¹⁴ Uo. 105.

¹⁵ Uo. 106.

A csoportok előretolt bázisra települtek a peremvonal közelébe, ahonnan a helyiekből álló előkészítő ügynökök szivárogtak át a megszállt területekre. Miután megerősítették a helyszínek és a helyiek alkalmasságát, a nagyobb, amerikaiakból álló csoport szivárgott be. Létrehozták a gerillatábort, majd megkezdték a gerillák kiképzését és a japán erők elleni támadásokat. Miután a gerillák és a konvencionális erők támadásai miatt a japánok feladták a területet, az egész eljárás kezdődött előlről egy másik körzetben. Hogan szerint a gerillák a peremvonal mögött 80–230 kilométer, a különítmény ügynökei 160–320 kilométer mélyen hatoltak be a japán vonalak mögé.¹⁶

„Amikor csak tudták, megtámadták a japán járőröket. . .

mert ez egy lélektani dolog volt” – kacsin gerillák

A helyiek közül a kacsin népesség volt a legalkalmasabb egy lehetséges gerillaerő bázisának. A kacsinok a háború előtt Észak-Burmában a britek támogatását élvezték, így a japán invázió során a japánok oldalára áttért törzsek és etnikumok által súlyos atrocitások érték őket. A motivációjuk tehát erős és kiaknázható volt, és a számos egyéb felbukkanó akadály ellenére is a burmai gerillákkal az OSS valószínűleg a világháború leghatékonyabb gerillaerejét hozta létre.

A kacsinok természetes gerillaharcosoknak bizonyultak. Tökéletesen alkalmazkodtak a dzsungelhez, és az erőszak sem állt távol tőlük. A 101-es csoport egyik tagja szerint – már csak a pszichológiai hatás miatt is –, amikor csak lehetőségük adódott, megtámadták a japán járőröket. Mesterei voltak a csapdák állításának. A lesállítások öljőzónáit előszeretettel vetették körül a bozótosba rejtett kihegyezett bambuszkarókkal, a fegyverek tüze elől menekülő japánok így sokszor saját magukat nyársalták fel. Egy japán fogoly elmondása szerint a kínaiak vagy amerikaiak által ellenőrzött területeken szívesebben járőröztek, mert a kacsinok elleni műveletekben a veszteségeik általában 50% körül mozogtak.¹⁷

Mind a terep, mind pedig a kacsinok hozzáállása lehetővé tette, hogy gerillabázisok létrehozásával megkezdődjön a szervezett felkészítésük és erővé kovácsolásuk. A kezdeti bázisok kialakításáról William R. Peers alezredes, a 101-esek későbbi parancsnokának visszaemlékezése alapján is képet kaphatunk. 1943 végére hat bázis létesült Észak-Burmában a japán vonalak mögött. Mindegyik bázist egy csoportnyi helyi kacsin alkotta, akiket a különítmény kiképzett az alapvető feladatokra. Feladatuk volt a bázis védelme, kisebb támadó jellegű műveletek végrehajtása, valamint felderítés és az információk továbbítása. A helyiekből intenzívebb képzésre is kiválogattak alkalmas jelölteket. Őket az északi, brit ellenőrzés alatti területen lévő Fort Hertzbe (az egyetlen megmaradt jelentős brit helyőrség), majd Indiába juttatták. A kiképzésük három–öt hónapos hírszerzőkiképzés volt, ami után vagy visszatértek szülőhelyükre, hogy bővítsék az informátorhálózatot, vagy önálló feladattal szeszivárogtak Burma más területeire.¹⁸

A Jedburgh-csoportok hetekben mérhető tevékenységével és a filippínó gerillacsoportok gyorsan változó és kiszámíthatatlan erőviszonyaival összehasonlítva megállapítható, hogy a burmai gerillatevékenység hadművelati távlatokban is egy végiggondolt és tudatos katonai nem hagyományos hadviselési tevékenység példája lehet, amit több csoport tevékenysége is

¹⁶ Uo.

¹⁷ Sacquety 2008: i. m. 34.

¹⁸ Peers 2007.

igazol. 1943 februárjában Wilkinson százados négy ügynökkel beszivárgott a peremvonaltól 150 kilométerre lévő Szumprabum területére, felvette a kapcsolatot számos kacsin törzzsel, gerillaerővé szervezte őket, és folyamatos támadásokkal zavarta a japánokat. 1944 januárjára a gerillái létszáma a 700 főt is elérte, információs hálózata révén a 400 kilométerre lévő Mandalaj térségéből is felderítési adatokhoz jutott, és egyik ügynöke a japánok szerződéses partnere volt a hadművelleti fontosságú Micsina (Myitkyina) városában.¹⁹

Micsinától nyugatra egy másik csoport szintén a kacsinokkal szövetkezve 600 gerillát számlált 1944 februárjára, folyamatosan támadták a japánokat, célpontokat adtak meg az amerikai légierőnek, lelőtt pilótákat menekítettek, az utánpótlások fogadásához pedig saját leszállópályát építettek, amelyet a légi felderítés ellen elmozdítható kunyhókkal álcáztak. Ez a két csoport jelentősnek tekinthető, rajtuk kívül azonban még több kisebb csoport tevékenykedett Burmában, és 1943 decemberében a 101-es különítmény 11 folyamatosan működő rádióállomástól kapta a jelentéseket a megszállt területekről.²⁰

A kezdetekkor a légierővel szükségből megkötött „üzlet” rendkívül jövedelmezőnek bizonyult a légierő számára is. 1944 végére a légierő célpontjainak 80%-át a 101-es különítmény jelentéseiből azonosították be.²¹ A repülőszemélyzet morálja is javult, összességében a 101-es különítmény gerillái és ügynökei több mint 400, a dzsungel felett kiugrott vagy kényszerleszállt személyt juttattak vissza a saját vonalak mögé.²²

1943-ban a szövetségesek létrehozták a Délkelet-ázsiai Parancsnokságot (South East Asia Command – SEAC), és egy sikeres offenzíva lehetősége kezdett körvonalazódni Burmában. A 101-es tevékenysége ekkorra már kézzelfogható haszonnal járt, és a gerillák létszámának növelése is tervben volt. A 101-es vezetési rendszerét is ehhez igazítva négy területi parancsnokságot alakítottak meg, és a 101-es hadművelleti részlege az amerikai főparancsnokság törzsével együtt települt az elkövetkező műveletek során.²³

Egyes források szerint a különítmény hároméves tevékenysége több mint 5000 japán halottat és körülbelül tízezer sebesültet eredményezett. A lélektani hatásuk azonban talán még jelentősebb volt. Japán foglyok elmondása szerint egy kacsin tíz japán katonával ért fel. Az OSS saját becslése szerint ez az arány jobb volt, 25 megölt ellenséges katona jutott egy halott kacsin gerillára. A 101-esek műveleteik során megsemmisítettek 51 hidat, 277 katonai járművet, mindezt 184 kacsin és 18 harcban elesett amerikai veszteség árán.²⁴

Burma felszabadítása során a 101-es és a velük harcoló kacsin gerillák számos sikeres feladatot hajtottak végre. Egyes statisztikák szerint – bár a gerillák létszámukat tekintve csak 0,8%-át tették ki a szövetségesek rendelkezésére álló állományának –, a japán veszteségek 29%-át okozták az Észak-Burma felszabadításáért vívott harcokban.²⁵

Burma felszabadítása után a 101-es különítményt 1945. július 12-én deaktiválták. A gerillák visszatértek szülőhelyükre, az egység tagjait pedig átvezényelték Kínába, ahol az OSS tevékenysége ekkor kezdett csak igazán megerősödni.

¹⁹ Hogan 1992: i. m. 107.

²⁰ Uo. 108.

²¹ Sacquety 2008: i. m. 34.

²² Hogan 1992: i. m. 110.

²³ Uo. 112.

²⁴ Johnson 2006: i. m.

²⁵ Hogan 1992: i. m. 120.

A történelmi példák összefoglalása

Stratégiai környezet és körülmények

A stratégiai szándékok összehasonlítása kapcsán vannak hasonlóságok és jelentősebb különbségek is. A gerillaerők jelentette lehetőséget nem egyformán ismerték fel a három példa esetében. Időben sorban haladva MacArthur már a Fülöp-szigetek védelmének tervezésekor is számolt a gerillákkal. Közel egy időben, Burmában Stilwell fenntartásokkal fogadta az OSS részéről érkező kezdeményezést, és nem hitt a gerilla-hadviselés nyújtotta lehetőségekben. Európában a francia ellenállók alkalmazását már korán tervbe vették, és Eisenhower is szükségesnek látta a velük történő együttműködést.

A gerillák alkalmazásával kapcsolatban MacArthur kezdetben nem volt képes irányítani tevékenységüket, egészen addig, amíg a beszivárgó ügynökök révén nem kapott tiszta képet az egyes csoportokról, és nem tudta őket ellenőrzése alatt tartani. Feladatukat elsősorban felderítésre korlátozta, a saját szárazföldi manőverei támogatása érdekében. Támogatásuk is ennek megfelelően szelektív volt, és a kontroll egyfajta eszközeként szolgált.

Burmában kezdetben szintén csak a felderítést engedélyezték számukra feladatként, ez azonban később kibővült a közvetlen műveletekre is, majd járulékos feladatként a gépszemélyzetek kijuttatása és a légierő számára célpontok kijelölése tette teljessé a feladatkört. Burma visszafoglalásakor pedig a közvetlen műveletekben is itt a legkézzelfoghatóbb a gerillacsoportok sikere.

A Jedburgh-csoportok elért sikereiről pedig alighanem csak harcászati szinten beszélhetünk. Úgy tűnik, hogy a szövetséges hadvezetés tudatosan fogta vissza a francia ellenállók aktív harctevékenységet, bár a képhez az is hozzátartozik, hogy a szövetséges előrenyomulás sebessége nem is tette volna lehetővé hadműveleti szintű célok megvalósítását.

A különleges erők

A kimondottan nem hagyományos hadviselés érdekében gerillákat támogató alakulatok (amelyeket – tágan értelmezve a definíciót – hívhatunk különleges erőknek is) jöttek létre. Mind Burma, mind Franciaország tekintetében hasonlóak voltak a körülmények és a vezérlőelvek, ami nem csoda, hiszen az OSS felelt a létrehozásukért. Közös momentum a kiválasztás, ahol a fizikai képességek mellett a helyismeret volt az egyik legfontosabb szempont. A kiképzés központosított, tervezett és komplex volt. Mint ahogy a példákban is láttuk, annyira központosított volt, hogy kezdetben a 101-es különítménynek is az európai hadszíntérre kialakított módszereket oktatták. A szervezet rugalmasságát mutatja viszont, hogy ezt gyorsan megváltoztatták, és a helyi körülményekhez igazították.

A Fülöp-szigetek példája ettől eltér, hiszen – főleg kezdetben – nem írhatunk kimondottan különleges erőkről, amelyek a gerillákat támogatták volna. MacArthur parancsa ellenére a szigeten rekedt amerikaiak nem váltak egyből a nem hagyományos hadviselés szakértőivé, és ahogy a példából láhattuk, személyes képességek, próba-szerencse módszerek és beharcok révén váltak szervezett gerillaerővé. Később persze az AIB is célirányosan felkészített ügynököket és csoportokat küldött a szigetekre, viszont ezeknek inkább csak a már létrejött, megedződött gerillacsoportok irányítása és támogatása lehetett a feladatuk, nem a létrehozásuk vagy a felkészítésük.

A burmai nem hagyományos hadviselési tevékenység is eltér a másik kettőtől abban a tekintetben, hogy itt sokkal hangsúlyosabb szerepe volt a különleges erőknek a gerillaerők

létrehozásában, mint a másik két példában. Itt nagyon fontos volt a helyi kultúra és szokások ismerete, hiszen az OSS 101-es különítményének meg kellett nyernie a népeiséget az ügynek. Ehhez pedig a kultúra és a helyi társadalmi körülmények ismerete elengedhetetlen. Sőt, Marquis szerint a burmai tapasztalatok alapján lettek később az amerikai hadsereg különleges erők csoportjai földrajzilag is orientálva.²⁶ Igaz, a kulturális ismeretek a másik két példánál nem is feltétlenül voltak szükségesek annyira, mint a burmai kacsinok megnyerése esetén. A francia népesség alapvetően ugyanaz az európai kultúrkör, mint az angolszász országok, a brit ügynökök már ott voltak a francia maquis létrejötténél, és a Jedburgh-csoportok alkalmazásának rövid ideje miatt nem is volt lehetőség – és szükség sem – mélyebb kapcsolatok kiépítésére. A filippínó kultúra pedig már meglehetősen ismert volt MacArthur és törzse előtt, és erős szálak fűzték a bennszülött lakosságot az amerikaiakhoz. Így az erős kulturális ismeretek fontossága ugyan hasznos, de legalábbis a három tárgyalt példában nem tekinthető univerzális követelménynek a nem hagyományos hadviselést folytató különleges erők esetében.

A gerillák

A gerillákkal kapcsolatban két szempont alapján célszerű vizsgálnunk a példákat. Az egyik a társadalom alapvető szerkezete, amely lehetővé teszi, hogy egy adott népeiségréteg gerillaként funkcionáljon. A másik pedig az a szociológiai vagy kulturális tényező, amely képes az adott népreteget összetartani és közösséggé formálni.

A francia ellenállás részéről a legfontosabb faktor az, amire Lewis egy mondat erejéig rávilágít. Nevezetesen, hogy az ellenállás azokból tevődött össze, akik maradtak. A harcra képes francia férfiak jelentős része vagy hadifogoly volt, vagy sérült, vagy munkaszolgálatra vezényelt. Emiatt a gerillák soraiban sok volt a tinédzser, az idősebb férfi és a nő. Ezzel együtt a gerillák harcmodorával és körülményeivel leginkább az a réteg tudott azonosulni, amelyik a természetből élt, vagyis többségük a vidéki lakosság soraiból került ki. Franciaország esetében a népesség legszélesebb rétege volt érintett az ellenállás kialakításában, és logikusan a helyi közösségek alkották az egyes gerillacsoportok magját. A csoportokat összetartó többféle ideológia volt az, ami a kutatások szerint leginkább megosztotta a gerillamozgalmat. Ahogy láttuk is, az ideológiai beállítottság befolyásolta a szövetségesek által nyújtott támogatás mértékét is.

A filippínó gerillák esetében a társadalom szerkezetére rányomta a bélyegét a szigetvilág népeiségének sokfélesége, és az egyes szigetek esetében a sajátos helyi kulturális szokások és az etnikai hovatartozás. Az ellenséggép egységes volt a japán megszállók képében, mint ahogy a szigetek erős kapcsolata az amerikai kultúrával is általánosnak volt mondható, ami szintén egy közös kapocsnak volt tekinthető. A népesség jelentős része életformájából fakadóan alapvetően birtokában volt a gerilla-harctevékenységhez szükséges képességeknek, és adaptálódott a mostoha (trópusi) környezethez. Közös kulturális öröksége a népeiségnek a történelme során a megszállókkal vívott harc, ami a kollektív tudat formálása esetén erősítő tényezőként alkalmazható.

Ami különbségeket szült, az az egyes szigetek eltérő adottságaiból és gazdasági fejlettségéből fakadó eltérés. Ebből következik, és ezzel együtt befolyásolta a gerillák tevékenységét az aktuális vezető személye és beállítottsága. Ahogy a vizsgált munkákból

²⁶ Marquis 1997: i. m. 10.

látható is volt, ez sokszor alapját is szolgáltatta az egyes csoportok egymással történő szembenállásának.

A burmai gerillák esetében a vizsgált munkákból az látható, hogy a gerillák elsősorban a kacsin népcsoportból kerültek ki, tehát a népesség egy etnikai szempontból jól körülhatárolható rétegéből. A népesség összetartó erejét ez az etnikai közösség szolgáltathatta, ugyanis az ellenük célirányosan elkövetett japán támadások aktív ellenállásra készítették ennek a népcsoportnak a jelentős részét.

Képességeiket tekintve – a filippínó gerillacsoportokhoz hasonlóan – ők is rendelkeztek az alapvetően szükséges képességekkel, pontosabban a területen jobban otthon voltak, mint a megszálló japánok. Életformájukból fakadóan az erőszak nem volt idegen tőlük, viszont a vizsgált források alapján ez egy erős kollektív etikai rendszerrel is társult, ellentétben a Fülöp-szigetek rabló és fosztogató gerillacsoportjaival. A kacsin gerillamozgalom fontos jellemzője, hogy egy részük hajlandó volt a szűkebb pátriájától távolabb is harcolni, ezzel kevésbé voltak lokálpatrióták, mint például a francia ellenálló csoportok.

A külső támogatás jellemzői

A gerillák sikerének egyik kulcsa mindhárom esetben a külső támogatás. Ezt lényegében mindhárom hadszíntéren felismerték, mint ahogy azt is, hogy a gerillák támogatásának megvannak a sajátos körülményei. A különbségek leginkább a támogatás harcászati szintű megvalósítása során váltak nyilvánvalóvá.

A Jedburgh-csoportok esetében az egyetlen módszer a légi úton történő kijuttatás volt, ez is elsősorban ejtőernyős ledobással. Ehhez szükséges volt a megfelelően felkészített fogadóbizottság, a hely előkészítése és az időpont koordinálása, ami nem volt mindig egyszerű. A kijuttatott anyag mennyisége ezért erősen korlátozott volt, és mint ahogy a példákban is látszik, a támogatás mértéke a politikai hovatartozás függvényében változó volt, nem mindkinek adtak egyformán.

A Fülöp-szigeteken a támogatást a tengeren kellett megvalósítani. Ennek megfelelően teljesen más módszerek, képességek és eszközök kellettek az utánpótlás kirakásához és elosztásához. A logisztikai különbségeket erősíti az a tény is, hogy míg a légi utánpótlás egyik korlátja a súly, a tengeralattjárók esetében ez a térfogat volt. Fontos tényező az is, hogy az utánpótlás szétosztásánál a gerillák beállítottsága, hovatartozása még inkább meghatározó volt, hiszen azok kaptak belőle, akik elfogadták MacArthur parancsnokságát.

Végezetül a burmai gerillák támogatása volt a legbonyolultabb. Módszerét tekintve nem tért el sokkal a Jedburgh-csoportok légi utánpótlási eljárásaitól. Viszont a gerillamozgalom kialakítása évekig tartott, és a környezet sajátosságai miatt az egyre növekvő számú gerillákat folyamatosan és viszonylag sűrűn kellett ellátni a szükséges hadfelszereléssel. Ezért leginkább itt volt hangsúlyos a légierővel történő közvetlen és hatékony együttműködés.

A személyi állomány ki- és bejuttatása is jelentős különbségeket mutatott. A Jedburgh-csoportok esetében – mint láttuk –, már a tervek szerint is egyirányú volt a mozgás: csak „befelé”. Tervezett evakuáció, illetve visszaszivárgás nem volt, és csak eseti jelleggel történt szárazföldi mozgás a frontvonalakon keresztül. A Fülöp-szigeteket csak hajóval lehetett megközelíteni és elhagyni, és a forrásokból kitűnik, hogy a kulcsfontosságú személyek ki- és bejutása egy idő után természetessé vált. A burmai példában kezdetben a légi szállítás volt az elsődleges módszer, de a terep miatt a szárazföldi beszivárgás is végig alkalmazott eljárás maradt, a japánok által megszállt területeken belül pedig alighanem az egyetlen alkalmazható közlekedési forma volt.

ÖSSZEFOGLALÁS

A hipotézisemet a vizsgált három történelmi példából kettő közvetlenül bizonyította. Sem a francia ellenállást, sem a filippínó gerillákat nem akarták az őket támogató szövetségesek teljes képességük határáig aktív, a megszálló erők elleni közvetlen támadásokra alkalmazni, sőt mindkét esetben vannak jelek, hogy a támogatás mértékével rendkívül tudatosan korlátozták a harctevékenységet. A burmai kacsinok esetében egyértelműen ez nem mondható el a példák alapján, és hatékonyságuk statisztikai szempontból rendkívül figyelemreméltó. Mégsem mondhatjuk azonban, hogy ők voltak a döntő erő a japánok kiűzésénél, hiszen rajtuk kívül a reguláris haderő és a szintén különleges művelti erőkként definiálható *ad hoc* alakulatok, mint a csinditek és Merrill martalócai is jelentős szerepet játszottak az ország felszabadításában.²⁷ A feltételezésem – miszerint a nem hagyományos hadviselés során a gerillatevékenység és így a különleges erők feladatrendszere korlátozásokkal is alkalmazható –, tehát igaz. Ezek alapján tovább elemezve a nem hagyományos hadviselés jellemzőit arra a következtetésre is juthatunk, hogy a nem hagyományos hadviselés céljait tekintve akár több típusra is osztható.²⁸

Jelen tanulmány közvetve egy fontos korlátozást is megmutat a nem hagyományos hadviselés vizsgálata kapcsán. Az egyik, hogy a SORO-piramis csak egy modell, és nem köbe vésett eljárásrend. Valójában az idézett cikkben már Kilcullen is vitatja, és új modellt javasol. Amit figyelembe kell venni, hogy ha a SORO-piramist vesszük a nem hagyományos hadviselés „receptjének”, akkor abban a különleges művelti erők feladata és a partizánok, lázadók és felkelők szerepe csak egy szűkebb feladatkört érint, és nem a teljes rezsimváltó célú nem hagyományos hadviselést. A kutatásom további részében ezt a korlátozást szem előtt tartva tárgyalom a nem hagyományos hadviselést.

Mindezek alapján az a kép alakulhat ki, hogy a nem hagyományos hadviselés komplex, és nem csak a haderő tevékenységét takarja, ami a SORO-modell alapján igaznak is fel fogható. A kritikus olvasó azonnal le is vonhatja a következtetést, hogy ezek szerint a különleges művelti erők nem játszanak kulcsszerepet a nem hagyományos hadviselésben. Viszont akkor van értelme nem hagyományos hadviselésről beszélni a SOF kapcsán, ha az csak részfeladatokat tud belőle végrehajtani? Nos, van. A SORO-piramis valóban komplex, a társadalmak egészére vetíti ki a végrehajtandó feladatokat és hatásokat. De mi van akkor, ha a társadalomban bizonyos jelenségek nem léteznek? Nincsenek szakszervezetek vagy diákszövetségek? Mi van, ha sztrájkok nem történnek, mert nincs számottevő nagyságú munkásosztály vagy ipar, így a sztrájkok nem érnek el semmit? Ezekben az esetekben a SORO-piramis egésze nem alkalmazható, részei igen. És a különleges művelti erők szerepe ezért hangsúlyosabb is lesz.

Két példát is hozhatunk szintén az amerikai hadtörténelemből, amikor a különleges művelti erők elismerten nem hagyományos műveletet hajtottak végre. Az első ilyen a vietnámi háború során a vietnámi hegyi törzsek, az úgynevezett montagnard-ok kiképzése, felfegyverzése és

²⁷ A csinditek a brit Orde C. Wingate vezérőrnagy irányításával brit, indiai, burmai és gurka katonákból álló erőként a japán vonalak mögött hajtottak végre rajtaütéseket Burmában. Ennek mintájára és a velük történő együttműködés érdekében állították fel az amerikaiak a Galahad harccsoportot, akik több hónapos küzdelem után elfoglalták Myitkyina repülőtérét. A felhasznált irodalom közül Hogan részletesebben is tárgyalja az eseményeket. Hogan 1992: i. m. 112.

²⁸ Valójában ez kutatásom egyik alaptézise: a nem hagyományos hadviselés céljait tekintve négy nagy típusra osztható. De ez majd egy másik publikáció témája lesz.

a Vietkong elleni harcba vetése.²⁹ A másik pedig három évtizeddel később az amerikai különleges műveleti erők beszivárgása az afganisztáni Északi Szövetség területére, hogy őket támogatva megdöntsék a tálib rezsimet. Ezek azonban már egy másik cikk témáit alkotják.

Az írásomban bemutatott három példa mindegyike egy-egy sikeresnek mondható gerillatevékenység bemutatása, ahol a katonai erők támogatásával a megfogalmazott és kitűzött célokat a gerilla-hadviselésen keresztül elérték. Ugyanakkor a nem hagyományos hadviselésnek lehetnek olyan kockázatai is, amelyek nem feltétlenül láthatók azonnal. Mivel a cikket egy szarkasztikus viccel indítottuk, akkor a kockázatok érzékeltetésére fejezzük is be egy ironikus epizóddal.

1945-ben egy fiatal OSS-tiszt kapcsolatba lépett Tonkinban egy gerillaszervezet vezetőjével, majd később az OSS egy csoportot is telepített a gerillák támogatására. A csoport Allison Thomas őrnagy vezetésével kétszáz válogatott gerillának tartott kiképzést, és – hasonlóan több tucat gerillaszervezethez a világháború során – fegyverekkel is ellátták őket.³⁰ A művelet sikeresnek mondható, az OSS egyik egészségügyi specialistája még egy majdnem végzetes maláriából is sikeresen kigyógyította a gerillák vezetőjét.³¹ Végül a gerillák sikerre vitték ügyüket a japánok ellen, és évekkel később sikeresen szálltak szembe más nagyhatalmakkal is. A helyszín Vietnám volt, a gerillák vezetőit pedig így hívták: Ho Si Minh és Võ Nguyên Giáp.³²

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hogan Jr., David W.: *U.S. Army Special Operations in World War II*. Center of Military History Department of the Army, Washington, D.C., 1992.
- Johnson, Sterling Rock: *World War II: America's Office of Strategic Services' Struggle to Regain Burma. Detachment 101 harried the Japanese in Burma and provided close support for regular Allied forces*. 2006. 06. 12. <https://www.historynet.com/world-war-ii-americas-office-of-strategic-services-struggle-to-regain-burma/> (Letöltés időpontja: 2025. 09. 17.)
- Marquis, Susan L.: *Unconventional Warfare, Rebuilding U.S. Special Operations Forces*. The Brookings Institution, Washington, D.C., 1997.
- Peers, W. R.: *Intelligence Operations of OSS Detachment 101. Aspects of a classical scouting and resistance-leading unit behind Japanese lines in Burma, from the viewpoint of its commander*. 2007. 05. 08. <https://www.cia.gov/resources/csi/static/Operations-of-OSS-Detachment101.pdf> (Letöltés időpontja: 2025. 09. 12.)
- Sacquety, Troy J.: *A Special Forces Model: OSS Detachment 101 in the Myitkyina Campaign Part I*. Veritas, Vol. 4, No. 1, 2008, 30–47. https://arsof-history.org/articles/pdf/v4n1_myitkyina_part_1.pdf (Letöltés időpontja: 2025. 08. 28.)

²⁹ A francia eredetű „montagnard” („hegylakók” vagy „hegyi emberek”) Vietnám középső részén elterülő hegyvidék bennszülött törzseinek gyűjtőneve. A számos etnikai csoportot magában foglaló populáció a vietnámi háború idején az amerikaiak szemében kimondottan alkalmasnak tűnt az észak-vietnámi gerillák elleni harctevékenységre.

³⁰ Hogan 1992: i. m. 127. Transzszkript a televíziós interjúról: Vietnam: A Television History; Interview with Archimedes L. A. Patti, 1981.

³¹ Vietnam: A Television History; Interview with Carleton Swift. A teljes videóinterjúban az említett betegség 08:40-től látható.

³² Ho Si Minh a vietnámi háború során haláláig az amerikaiakkal szembenálló Vietnámi Demokratikus Köztársaság elnöke volt. Võ Nguyên Giáp tábornok pedig a hadügyminisztere.

- Sacquety, Troy J. (szerk.): *Behind Japanese Lines in Burma. The Stuff of Intelligence*. Studies in Intelligence, Fall-Winter 2001, No. 11. Center for the Study of Intelligence, 2007. 04. https://web.archive.org/web/20070613111914/https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/fall_winter_2001/article07.html (Letöltés időpontja: 2025. 10. 14.)
- *Vietnam: A Television History; Interview with Archimedes L. A. Patti, 1981*. American Archive of Public Broadcasting. <https://americanarchive.org/catalog/cpb-aacip-15-pz51g0j67c> (Letöltés időpontja: 2025. 10. 06.)
- *Vietnam: A Television History; Interview with Carleton Swift*. American Archive of Public Broadcasting. <https://americanarchive.org/catalog/cpb-aacip-15-vq2s46hg1d> (Letöltés időpontja: 2025. 10. 03.) A teljes videóinterjú elérhető: <https://web.archive.org/web/20160305210732/http://openvault.wgbh.org/catalog/vietnam-9dc948-interview-with-carleton-swift> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 04.)